

Sobre l'autoria de 'Curial e Güelfa': una notícia molt exagerada

LOLA
BADIA

JAUME
TORRÓ

1. La notícia

La premsa s'ha fet prou res-sò de l'atribució de la novel·la medieval *Curial e Güelfa* a Iñigo d'Ávalos. La notícia parteix de la tesi doctoral d'Abel Soler, dirigida per Antoni Ferrando, catedràtic de la Universitat de València i membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Sorpren que es convoquessin autoritats i mitjans de comunicació per anunciar el resultat d'una tesi. Com Mark Twain quan va llegir la informació de la seva mort al diari, en aquest cas podríem dir que és una notícia molt exagerada.

També sorprèn que el resultat de la tesi s'hagi enviat en forma d'article a *Estudis Romànics*, prestigiosa revista de l'Institut d'Estudis Catalans. Hi fou rebut el 23/8/2016 (mesos abans de la lectura de la tesi el 28 de novembre) i hi fou acceptat el 8/9/2016, un temps brevíssim per al preceptiu *double blind peer review*. (L'avaluació dels altres articles d'ER, 39, 2017, prengué entre un i sis mesos i foren lliurats el 2015 o abans).

Encara és més insòlit que l'article (ER, 39, 2017: 137-165) s'hagi difós des de la pàgina web de l'IEC amb una presentació anònima (vegeu: <http://www.iec.cat/activitats/noticiascercera.asp?id_noticies=1899>) reproduïda al Butlletí electrònic de l'IEC, 217 (febrer).

Aquesta nota afirma, per començar, que Soler hi “desvela el nom de l'autor” del *Curial*, quan, de fet, l'article només el proposa amb interrogant (“Enyego d'Ávalos, autor de *Curial e Güelfa*?”). La nota també diu que “no hi ha cap document que certifiqui qui és l'autor de *Curial e Güelfa*” però que això passa igualment “amb quasi totes les obres medievals i la major part de les modernes —no hi ha, per exemple, cap document que certifiqui que Ausiàs March és l'autor de les seves poesies o que Cervantes sigui l'autor d'*El Quijote*”. Però hi ha una vintena de manuscrits i edicions antigues que ens asseguruen que Ausiàs March és l'autor de la majoria dels versos que se li atribueixen, i, en canvi, només hi ha un manuscrit del *Curial*, anònim. No és el mateix cas.

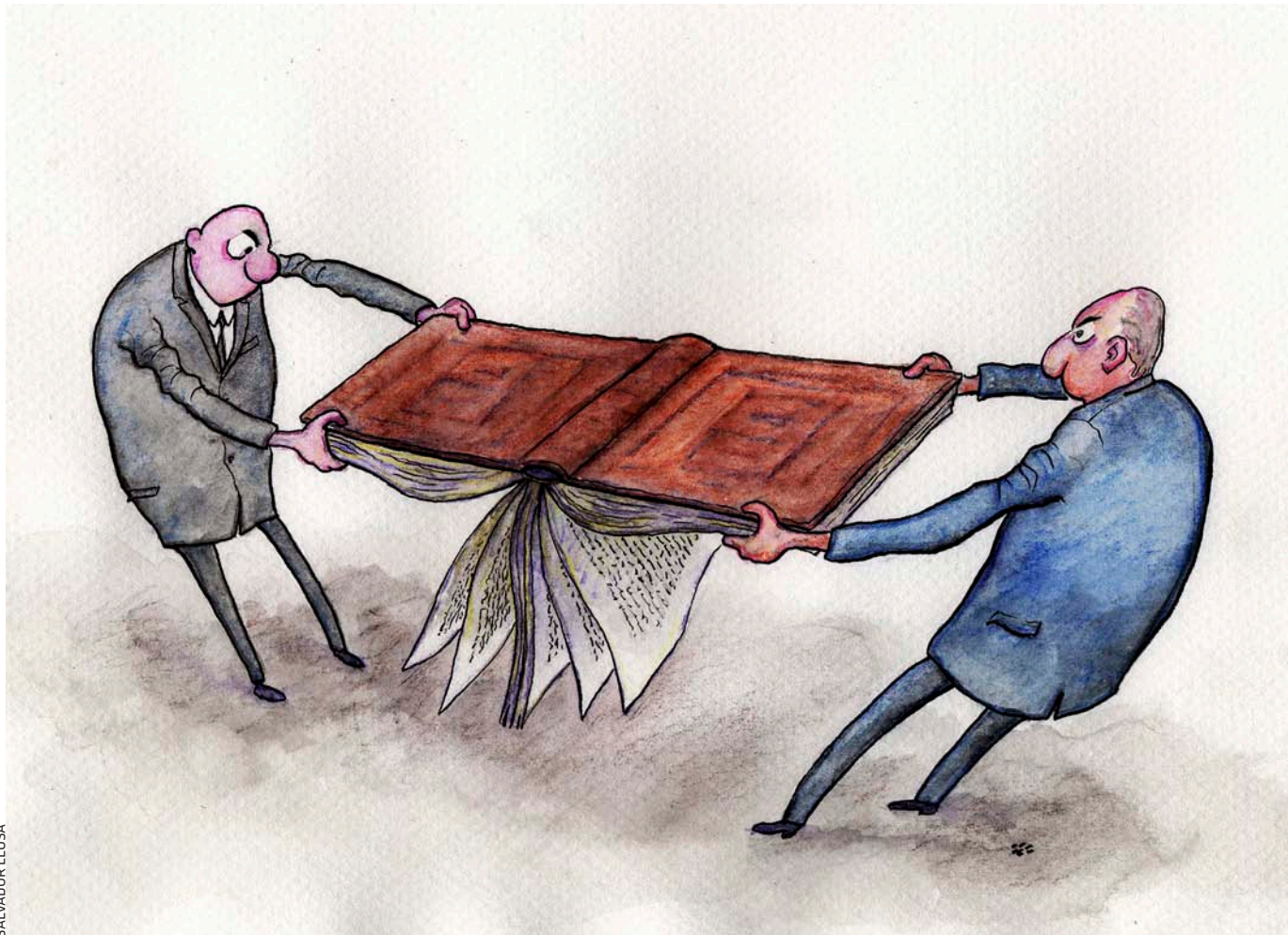
La nota també diu que el *Curial* “s'ha acostumat a presentar com una obra escrita per algú de Catalunya, si bé molts filòlegs l'han certificada de [sic] valenciana” i que la tesi d'Abel Soler —inèdita, recordem-ho— “no solament en confirma la *valencianitat*, sinó que també en revela el nom de l'autor”. Sembla que l'objectiu no era tant identificar l'autor de l'obra com demostrar-ne la valencianitat (terme marcat amb una cursiva innecessària). Hom hi afegeix la prova d'uns termes valencians: per exemple, “bambollat”. El DCVB d'Alcover i

Moll mostra que “bambolla” era forma corrent en el català antic des de Ramon Llull al barceloní Francesc Alegre i també a València. Tot això al capdavant té poca transcendència, perquè la llengua literària del *Curial* no respon a cap varietat dialectal.

2. La pretesa valencianitat del 'Curial'

Soler situa l'autor a la cort napolitana d'Alfons el Magnànim, tal com s'ha suggerit des d'Antoni Rubió i Lluch i s'ha demostrat en un article de M.T. Ferrer de 2011 i en l'última edició crítica de l'obra (ed. L. Badia i J. Torró, Barcelona, 2011). Soler data l'obra entre 1445 i 1448, tal com en l'edició citada s'afirmava que havia de ser anterior a 1453 i que podria escaure a “la segona meitat de la dècada dels anys 40 del segle XV” (p. 43). Voler demostrar la valencianitat (adoptiva) del suposat autor no fa sentit, si no és per localisme ingenu, ja que l'obra es deu a la cultura de l'entorn del Magnànim, marcadament internacional. De valencians, n'hi havia molts, i d'altres llocs també.

València tingué gran importància política, econòmica i cultural al llarg del segle XV dins de la Corona d'Aragó. En sorgiren escriptors brillants com Jordi de Sant Jordi, Ausiàs March, Joanot Martorell, Joan Roís de Corella, Jaume Roig i Isabel de Villena. Al *Curial e Güelfa* no hi ha cap al·lusió a València, però. La geografia és realista i la ficció correspon a la d'una novel·la històrica: escrita a mitjan segle XV, representa què passa a finals del XIII. Jordi Rubió, Martí de Riquer i Pere Bohigas van dir tot el que s'havia de dir en aquest sentit. Els aragonesos i els catalans són vistos com a bona gent, es parla del Montferrat, de Milà, de Nàpols, de Tunis, de Grècia, de Terra Santa, d'Angers, d'Anglaterra, de Catalunya, de Barcelona i fins de la Roca del Vallès i Solsona.

SALVADOR LLOFÀ

No es pot establir l'origen d'un autor a partir d'unes paraules. Convé pensar en el problema de la còpia (els copistes canviaven la llengua quan copiaven un manuscrit) i de la configuració d'una llengua literària, normalment convencional i supradialectal, sobretot a prop de la cancelleria i en un àmbit internacional. Tot això s'explicà en un article de L. Badia i J. Torró ("El *Curial e Güelfa* i el 'comun llenguatge català'"), publicat a *Cultura Neolatina* (74, 2014, 203-45), revista dirigida molts anys per Aurelio Roncaglia i reconeguda per la romanística d'arreu.

3. La identificació de l'autor o el mètode cap per avall

L'atribució del *Curial* a Iñigo d'Ávalos parteix de la tria d'un personatge i va extraient motius de coherència del text estudiat, un d'aquí un d'allà, i del que s'ha publicat abans va aprofitant-ne només

els trossos que lliguen amb la tria prèvia. Quan se n'han reunit un bon plec, es formula la pregunta: és el senyor Tal l'autor de l'obra Tal? Primer va ser Joan Olzina, ara Soler en proposa un altre. Després ja es diu "El senyor Tal és l'autor de l'obra Tal". L'apriorisme és infal·libre: desestima tot el que no casa amb el resultat desitjat, però al capdavall resulta inútil per al coneixement.

El mètode correcte funciona al revés. Es parteix d'una anàlisi exhaustiva dels indicis de tota mena presents a l'obra: culturals, contextuals, geogràfics, lingüístics, etc. Un cop ben estructurat el canemàs, es mira si quadra amb alguna figura real. Maria Teresa Ferrer i Mallol, que ens ha deixat fa ben poc, ho féu molt bé al seu treball "Fou Lluís Sescases l'autor de *Curial e Güelfa*?" (dins *La novel·la de Martorell i l'Europa del segle XV*, València 2011, II, 59-142). De proves, pe-

rò, no en pogué aportar i el treball s'acaba honestament amb l'interrogant. Lluís Sescases era de Cervera, probablement.

4. El prestigi de les lletres

En el fons, que l'anònim autor del *Curial* fos català o valencià, nat a Toledo o a qualsevol altre lloc, no hauria de preocupar gaire. Allò que resulta preocupant és que la filologia esdevingui un instrument al servei de la notícia sensacional, amb el desprestigi consegüent. Als lectors i estudiosos de la literatura catalana medieval només ens interessa entendre millor *Curial e Güelfa*, una novel·la esplèndida i del tot recomanable: amena, innovadora, intel·ligent i arrelada en una cultura internacional que proporcionà a l'autor un gran respecte per les lletres.

Catedràtica de literatura catalana a la Universitat de Barcelona.
Professor de literatura medieval a la Universitat de Girona.